

T.H.H. Van Sloun, *De schuldvraag in het kinderstrafrecht*, Deventer/Arnhem, Kluwer/Gouda Quint, Wetenschappelijke reeks Faculteit der Rechtsgeleerdheid Universiteit van Amsterdam, 1988, 307 p.

Het werk werd met succes als doctoraatsproefschrift gepresenteerd aan de Universiteit van Amsterdam. Promotor was Prof. DE LANGEN.

Uitgangspunt is het rechtsdogmatisch beginsel 'geen straf zonder schuld'. Het schuldbegrip houdt niet alleen in dat men 'het gedaan heeft', maar ook dat de daad verwijtbaar is, d.w.z. dat men wist een wederrechtelijke daad te begaan en dat men dit kon vermijden. De verantwoording van de straf ligt in het legaliteitsprincipe: het delict op zich heeft een evenwicht verstoord, dat moet hersteld worden door de strafoplegging.

Onder invloed van filantropische en criminologische stromingen heeft de strafverantwoording in het Nederlandse (en andere westerse) kinderstrafrecht vanaf het begin van deze eeuw een andere inhoud gekregen. Aan het kind kan zijn delict niet verweten worden: het kende de wederrechtelijkheid van zijn daad niet en/of het was niet in staat zich anders te gedragen. Als de verwijtbaarheid wegvalt, valt ook de schuld weg. De straf krijgt daarom een pedagogische functie: de verbetering van de jonge dader.

VAN SLOUN laat zien dat een kinderstrafrecht dat pedagogische doelen nastreeft een onontwaaar rechtstheoretisch kluwen oplevert. 'Het juridische denken dat verstrengeld zit met pedagogische intuïties, resulteert in een ontbrekende eenduidigheid met betrekking tot de inhoudelijke betekenis van de begrippen schuld en straf en de verhouding tussen beide' (p. 254). Het gevolg ervan is dat de elementaire rechtswaarborgen worden losgelaten.

Studie van de pedagogische betekenis van de straf leidt daarenboven tot de conclusie dat 'het pedagogische karakter van de juridische straf niet pedagogisch is en binnen het gegeven juridisch kader ook niet kan worden' (p. 190). Je kan nu eenmaal geen schaakspel spelen op een ganzenbord.

Het is een mooi werk. VAN SLOUN toont eens te meer de spanning aan tussen een meer positiefrechtelijke benadering, met nadruk op het gepleegde feit en de daarop gesteunde rechtswaarborgen, en een meer doelgerichte benadering van het strafrecht, vooral toegespitst op de persoon van de dader en de daaruit af te leiden pedagogisch bedoelde sancties.

T.a.v. jongeren bestaat mechanische toepassing van de eerste benadering nageenog niet meer. De doelmatigheid van het optreden t.a.v. de verbetering van de dader staat nu voorop. Consequent daarmee hebben België en Luxemburg (tot de leeftijd van 18 jaar), Spanje, Portugal en Polen (tot 16 jaar) het strafrecht buitenspel gezet: het delict is een symptoom en de maatregel moet gericht zijn op de problematiek die erachter steekt. De erkenning van de persoon en zijn noden hangt af van de appreciatie door de rechter. De (eventuele) informatie door deskundigen biedt echter niet de nodige controleerbare waarborgen, zodat de vrees voor willekeur niet ongegrond is gebleken. De rechtswaarborgen komen dus in het gedrang.

De meeste andere landen behielden een strafrecht als antwoord op de jeugdige daders, maar de straf moest een pedagogische functie hebben (zie o.m. het Congres Le Droit Pénal des Mineurs en Europe, Aix en Provence, 25-26 januari 1991). VAN SLOUN toont (eens te meer) aan dat dit nonsens is. Zoals elders, heb-

ben ook de Nederlandse rechtstheoretici een discours in elkaar geknutseld dat bij grondig kritisch onderzoek moet ontluisd worden als een 'mystification du langage' (VAN DE KERCHOVE).

Het lijkt wel onoplosbaar. Toepassing van een puur legalistisch strafrecht houdt onvoldoende rekening met de individuele verschillen van de daders en kan dus hun verdere ontplooiing op een onredelijke wijze in het gedrang brengen. Een puur persoonsgerichte ingreep hangt af van te subjectieve appreciaties en bedreigt dus de rechtszekerheid.

Hoe komen we daaruit? Deze vraag is ook voor België van belang: de gedeeltelijke ontmanteling van de gerechtelijke jeugdbescherming kan de behandeling van de delinquenten en van de 'kinderen in gevaar' weer meer uit elkaar halen. Justitie zal zich weer moeten toespitsen op de 'als misdrijf omschreven feiten'. Logischerwijze duikt de hypothese van een duidelijker jeugdsanctierecht nu weer op (zie b.v. het Colloquium Jeugd en Recht, Gent, 20 december 1990).

VAN SLOUN poogt de strafrechtelijke aanpak van de jeugdige te laten aansluiten op het niveau van de 'deontische oordelen' van de dader. Daarmee bedoelt hij het cognitieve vermogen om te oordelen over dat wat verplicht, verboden resp. toegestaan is. Uit onderzoekingen van o.m. PIAGET, KOHLBERG blijkt dat daar systematische ontwikkelingsfasen in te onderscheiden zijn, maar dat de individuele verschillen in tempo en in eindstadium groot zijn.

Als we deze redenering verder volgen, dan zou de strafrechtspraak moeten voorafgegaan worden door een soort individuele diagnose over het 'deontische niveau' van de jonge dader, wellicht uitgevoerd door een pedagogisch of psychologisch expert. Eigenlijk komen we dan terecht in een variante op de persoonsgerichte interventie, met alle reeds vermelde rechtsproblemen die eraan verbonden zijn.

Op het congres te Aix en Provence werden o.m. twee denkpijlers bewandeld.

1. De rechtswaarborgen moeten gesitueerd worden in de formele rechtsgang: de band met het gepleegde feit moet bewaard blijven, de procedure moet de mogelijkheden van de verdediging vrijwaren. Het 'pedagogische appel' moet uitgaan van sancties die de grenzen van de sociale tolerantie ondubbelzinnig stellen, maar die meteen ook een positieve boodschap tot herstel en verantwoordelijkheid inhouden. Experimenten met mediatie en/of restituerende gemeenschapsdienst houden terzake veel beloften in. Wellicht moet daar de basis gezocht worden voor een nieuw jeugdsanctierecht dat en voldoende rechtswaarborgen biedt, en een pedagogisch waardevolle boodschap inhoudt;

2. te grote specialisatie van het jeugdstrafrecht is niet wenselijk. In het gewone strafrecht wordt actief gezocht naar sancties die méér zijn dan de klassieke negatief-uitsluitende straffen. Ook meerderjarige delinquenten hebben recht op een humane sanctie die hun toekomst niet méér dan nodig bedreigt en die de sociale herinschakeling positief bevordert (zie b.v. de Conférence de Recherches Criminologiques, Les alternatives sociales à la justice pénale, Strasbourg, Conseil de l'Europe, 25-29 novembre 1990). De strafstelsels die zich tot minderjarigen en tot meerderjarigen richten berusten dus in feite op dezelfde fundamentele principes: correcte rechtswaarborgen en een humane toekomstgerichte sanctie. De systemen moeten dus dichter tot elkaar groeien, o.m. ook door het gewone strafrecht meer te voorzien van zinvollere sancties. De grote specialisering van het jeugd-

strafrecht zou anders een voorwendsel kunnen zijn om het gewone strafrecht in zijn antieke model te laten verder boeren.

Het boek van VAN SLOUN is een uitstekende rechtstheoretische bijdrage tot de discussie over het rechtsgehalte van onze toekomstige maatschappelijke reactie tegenover jeugddelinquentie.

Lode WALGRAVE